

«ԴԵՄՔԵՐ՝ ՈՐՈՆՆՑ ՇԵՏ ԴԵՍ ԱՌ ԴԵՍ ԵԿԱՅ»

Հեղինակ՝ ԻՍԱՀԱԼԱ Մ. ՎԲԴ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Տ. Խառնակ Մ. Վրդ. մէկն է Հայց. եկեղեցւոյ ժամանակակից ամենէն զարգացած ու ժամանակակից պաշտօնականներէն: Թէեւ շանթանացած «եկեղեցւոյ Խշխանաւոր» դիրքին ու ախտոսին, ան հոգեւորական իր բազմապիսի պարտականութիւններուն ընթացքին — երուսաղէմ, Անթիք, Ամերիկա և Եգիպտոս — ունիլի քան քառասուն տարին հոգեւորական, ժամանակը գտած է ապաստարկելու նոս Լայ Դպրութեան, թէ՛ բանաստեղծութիւններով — իրմէ ունինք, Անտիպոս ստորագրութեամբ (իր ծածկանունը), «Ախթիկ Տաւիլ» հաստիկը և «Ախթիկ» ու այլ պարբերականներու մէջ ջրուած բազմաթիւ կտորներ — և թէ կրօնական ու իմաստասիրական խորքերու վրայ բանուած արձակ էջերով: Խնդրոյ առարկայ հաստիկ — անկէ մասեր հրատարակուած են Գահիրէի «Արև» օրաթերթին մէջ — փաստը կը բերէ իր անվիճելի տաղանդին:

Գիրքը, 552 էջեր հաշուող, լոյս տեսած է 1980 թ. Գահիրէ: Տպարանի անունը՝ չ'երևիր: Հրատարակող «Արև» է, որուն, ինչպէս բոլոր, աշխատակիցներէն է հեղինորն հեղինակը:

Յառաջարանին մէջ, Ա. Եսփոսեան անտեղի դժուարանք չառնած է հեղինակին, գերգնահատանք արականայտնիօրէն: Կը ներկայացնէ զինք ի միջի այլոց իբրև բանասէր: Երեսուն տարի է որ հայերէն թերթ կը կարդանք, բայց իր ստորագրութեամբ բանասիրական էջի մը չենք հանդիպած: Կը ներկայացնէ զինք Վ. Թէքէ-եանի բարերար ազդեցութիւնը կրած բանաստեղծ, բայց Թէքէեանի օճին պարզութեան ու վսեմութեան հետքն անգամ չկայ Աշտիշատի մօտ՝ ու մանաւանդապատեղեքուն մէջ: Կը ներկայացնէ զինք որպէս խմբագիր «Ախթիկ», բայց իրողութիւնը այն է թէ քանի մը ամիսներու համար միայն, 1956-57 թ., վանական տաղանակի և Շնորհք Արքեպիս. (այժմու Պատրիարքը Թրքահայոց) խմբագրապե-

տութեան օրերուն, մաս կազմած է պաշտօնաթերթի խմբագրութեան:

Մարդերը, որոնց հետ չփման մէջ մտած է Հայր Խառնակ, ընդհանրապէս մեր կրօնական ու ազգային կեանքի մէջ անուն ու վարկ չառած անձնաւորութիւններ են, պատրիարքներ, առաջիկաներ, գրադէաներ ևն., որոնք փնտռուած անհատներ եղած են իրենց շրջանակին մէջ և հետք մը թողած՝ գաղթաշխարհի մեր պատմութեան մէջ: Հոն են Դուրեան և Թորգոմ Պատրիարքներ, Վազգէն և Յով-ակիմանց վերափոխներ, Օլազէն ու Շահան Պերպէրեան և ուրիշներ:

Մարդկային ընկերութեան, պատմութեան կամ զէթ իրենց համայնքին կամ անմիջական շրջանակի կեանքին վրայ որոշ հետք ու դրոշմ ձգած մեծնորդն անձնաւորութիւններու կեանքը միշտ ալ եղած է նիւթ առաւմաստիքութեան, և անոնց մասին գրուած յօդուածները կամ հատորները միշտ ալ կարգացուած են անյաշ հետաքրքրութեամբ ու մեծ հաճոյքով, մանաւանդ երբ անոնք լոյսին բերել կը ջանան ստուերոտ երեսները իրենց բազմաբեղուն կեանքին: Դուրեան, Գուշակեան, Օլազէն, Շ. Պերպէրեան և ուրիշներ կը գտառին իրենց նմաններէն ու շրջանակէն, ըլլալու համար գաղաթներ, որոնց կը մնան յուսած լուսախնդիր աշքերը յետորդ սերունդներուն, անոնց օրինակովը առաջնորդուելու ըզմանքովը ազգային խոստանալից նորահասներուն:

Հայր Խառնակ ամբողջապէս իր լուսաբանակին տակ է առած վերոյիշեալներուն կերպարը, սեփական զանոնք յատակ ու կարկառուն գիծերով, անոնց անուրանալի արժանիքներուն ու առաքինութիւններուն ընկերացնելով քառախ տկար ու մութ կողմերը անոնց նկարագրին, որոնց գոյութիւնը, ինչպէս ամէն մահկանայնութիւն՝ նմանապէս այդ ախտաններուն մօտ ալ հաստատուի է:

Յատկանշական է Թորգոմ Պատրիարքի յատկացուած գլուխը, ուր հեղինակը իր անձնական հանգիստներն ու անոնցմէ կրուած տպաւորութիւնները վերակոչուելով, վերկ'առնէ արժանիքները մեծանուն եկեղեցականին, որուն օրով, ինչպէս

կ'ըսէ, Ս. Աթոռոյս ժառանգ. Վարժա-
րանը բոլորեց իր սակեղարը:

Նուազ ուշագրաւ չեն գլուխները,
նուիրուած վերջին շրջանի մեր մեծագոյն
կենդեցական գէժքերէն և աթոռակալնե-
րէն երկուքին — Սելիշէ Գուրեան և Գա-
րեգին Յովսէփեանց: Հակառակ որ առա-
ջինը ճանչնալու առիթը չէ ունեցած,
սնոր կերպար շատ ցայտուն ու բիւրե-
ղացած դուրս կու գայ գրքին էջերէն:

Փոքր գլուխ մըն ալ նուիրած է Տի-
րան Սրբազանին, չափազանցեալ և ան-
տեղի գովեստներով յաղեցած: Տեղ առած
է նաեւ Սելիշարդի (Ս. Աթոռոյս Գահա-
կալը) ձօնած իր քերթուածին:

Թորգոմ և Մեսրոպ Գառարաքներու
օրով վանական — մանաւանդ ժառանգ.
Վարժարանի — կեանքէն ներս կայացած
անցուղարձակներուն մանրանկարն է յիշեալ
հատորը, և այդ է պատճառը որ հաճոյ-
քով ու յափշտակութեամբ կը կարդացուի
բոլոր անոնց կողմէ, որունք եղած են այդ
շրջանի Ս. Յակոբի ու անոր խնկարոյր
կամարներուն ներքեւ:

Գրքին վերջին կէսը յառկացուած է
Ժառ. Վարժարանի ճօնակարտուած երկու
մեծ ուսուցչապետներուն — Յ. Օշական և
Շ. Պերպէրեան: Վերջինին հանդէպ մա-
նաւանդ — որուն նուիրուած քափնը ա-
մենին երկարն է — հեղինակը ունի պաշ-
տամունքի սահմաններուն մտեցնող սէր:

Գրքին վերջին բաժինն մէջ, Հայր
Իսահակ փորձաքորի կը զարնէ վտտառկը
Յ. Օշականի և Շ. Ռ. Պերպէրեանի, բան
մը՝ որ վեր է իր համեստ ոյժերէն, ու կը
փորձէ զուգակշիռ ընել երկուքին մեղի
ժառանգ ձգածին միջև: Հոս պէտք է
յայտնել թէ թերի են այս առթիւ իր
գործածած արժեքափերը և իր դատաս.
տանները՝ խախտ ու անվանք, երբ կը
փորձէ նոյն վրանի վրայ բերել երկուքն
ալ, տեղ տեղ շքաշուքով նախապատու-
թիւնը տալ Շահանին: Այո, կ'ընդունինք
բազմաշնորհ այս վերջինին երախտոր-
ժան աշխատանքը իրբեւ իմաստասէր, հր-
գահան, իրաւ արուեստագէտ և սերունդ-
ներու դատարարակ, բայց դատելով գիրի
և գրքի ճամբով մեզ իրենց կառկածն,
անդունդը չափազանց մեծ է երկուքին

միջև և Հ. Իսահակի ու նմաններու հիւս-
ցիկ էջերով չի լեցուիր ան:

Հ. Իսահակ ունի առայգ ու պատկե-
րաւոր տ: Սակայն իր միտքը անպայմա-
նօրէն ինքնատիպ, չընելու համար բա-
ցառիկ կերպով տրտայաշտելու մեղապարտ
ցանկութիւնը յաճախ իր նախադասու-
թիւնները դարձուցած է մանուածողաւ,
կազ կամ րունդութեամբ: Թերի է մանա-
ւանդ առգանութեան նշաններու գործա-
ծութիւնը: Բանահ, պատահարաւ, գրքին
484-րդ էջը ու կարդանք. «Եթէ նմանը-
նենք ելքաբական դարուս կայանի մը
մարդը, որ կը գոցէ գէպի մարմին հո-
սանքի կոճակները...»: Ինչպիսի
հեռացումն նմանցնեմէն ինչ չփոթ կը
ստեղծէ մտքերու մոտ:

Էջ 31, լրջ, կը կրկնեն...: Ըսին
կրկնութիւն չէ՞ միթէ:

Էջ 219. «Ընել Նորքէն»՝ Փարիզ վրան
Աւանտեսանի: Ձեզի կը թողու՞մ կոկիւ
նախադասութիւնը:

Էջ 485. «Աստուծոյ այն պատկերը որ
կար իր հոգիին վրայ դրոշմուած, դայն
պատուեց...»: Աստուծոյ պատկերն է
որ պատուած է գինք (կրնա՞յ, ինչ սըր-
բապղձութիւն) թէ ինքն է որ պատուած
է դայն: Անուատիկ այնէն ետք զայնի
կրկնութեան առթած չփոթը:

Տպագրութիւնը խիստ անխնամ է,
անտեղիօրէն գլխադրուած կամ աղա-
ղարձով սխալ կիսուած յաճախադէպ բա-
ռերէ զատ պակաս չեն նաեւ ուղղագրական
վրէպներ: Գրաշարական վրիպակներ՝ ան-
հաշուելի: Ձերեւիք անոնց ցանկը:

Կրկնութիւններ ալ անպակաս են:
Կարգ մը դէպքեր ասարեք գլուխներու
տակ տակ կրկնուած են, երբեմն աննշան
փոփոխանքով: Մեղանշուններ կան տեղ
տեղ գէպքերու շարադրութեան կամ
ճշգրտութեան առնչութեամբ: Անոնցմէ
է կիւրեղ Մ. վրդ. Իսրայէլեանի մէկ
քուէի առաւելութեամբ Գառարաք ըն-
տրելիլը, Իրականութիւնն է Շ քուէի:

Ոճին տրուած աւելի խնամք և զգա-
ցուններէ աւելի տրամաբանութենէ առաջ-
նորդուելու ողջմտութիւն գրքին ընթեր-
ցումը պիտի վերածէ ին խակական վայելքի:

Գ. ՃԱՐՏԱՐ